

עונה
30
2013
2014

שמחה אלוהית

הקאמרטה הישראלית ירושלים
מנהל מוסיקלי: אבנר בירון

הקאמרטה הישראלית ירושלים
 המייסד והמנהל המוסיקלי: **אבנר בירון**
 יועץ: **יוסף ברדנשוילי**

חברי התזמורת *נגן ראשי **משנה לנגן ראשי

כינור ראשון	כינור שני	וילה	צ'לו	קונטרבס	אבוב	קרן יער
מתן דגן*	אטיין מנרי*	מיכאל פלסקוב*	צבי אורליאנסקי*	דמיטרי רזנצוויג*	מוקי זוהר*	אלון ראובן*
נטלי שר*	אדוארד רזניק*	דורון אלפרין	יפים איזנשטד*	גנאדי ליטבין	אורי מירז	
כרמלה ליימן**	זינה לוין	בוריס רימר	מרינה כץ*	חליל	בסון	
מיכאל בויאנר	מיכאל קונצביץ'	אנדריי שפליניקוב	אלכסנדר סיגליניקוב**	אסתי רופא*	מאוריצייו פאז*	
פאבל גלגוב	קרן שושני				קריסטיונס גריגס	
רומן יוסופוב						
סופיה קירסנובה						

כנר עמית כבוד: ארנולד קוביליאנסקי

נגנים אורחים: איליה שוורץ, קלרינט; עמית סולומון, רומן קוט (באשקלון בלבד), קרן יער;
 קרן פנפיומן-זהבי, יואב ליפשיץ, כלי הקשה; איריס גלברוזן-הירש, הרמוניום; אנה קבלרובה, פסנתר

חברי העמותה וחברי הוועד המנהל *חברי הוועד המנהל

פרופ' רות ארנון*, יו"ר	שמשון ארד	עו"ד יאיר גרין*	ניסים לוי	פרופ' שמואל קבילי
יעקב אייזנר*	פרופ' שלמה בידרמן	אילן דה פריס	יאיר מנדלס	רו"ח רענן קופ
ד"ר חנן אלון	פרופ' אבי בן בסט*	רוברט דרייק	אמנון נדב	פרופ' אורי קרשון
יצחק אלרון*	פרופ' בני גיגר*	פרופ' משה הדני*	פרופ' מנחם פיש*	ברוך שלו*
				דב שפיר

הצוות האדמיניסטרטיבי

מנהל כללי: בן ציון שירה	מנהלת שיווק: תמר אומנסקי	יועץ משפטי: עו"ד עמי פולמן	התזמורת מודה לבנותיו של עקיבא עצמון ז"ל בעבור השאלת הכינור בעל הצליל המיוחד, שעליו הפליא לנגן כאשר לא היה עסוק בהקמת המדינה.
מנהל אדמיניסטרטיבי: מיכאל קונצביץ'	מכירות: דגן פדר	הנהלת חשבונות: שרית יצחקי	
מפיק וספרן: מורן מגן	מנהל במה: ואלרי אקסיונוב		

מחלקת מוניים: 1-700-55-2000 | בימים א'-ה' 09:00-17:00

משרד התזמורת: רח' ההגנה 13, הגבעה הצרפתית, ירושלים | טל: 02-5020503 | פקס: 02-5020504
כתובתנו באינטרנט: www.jcamerata.com | אימייל: info@jcamerata.com

התזמורת נתמכת על ידי: משרד התרבות והספורט | עיריית ירושלים, האגף לתרבות | קרן מרק ריץ' ומסתייעת בתורמים שונים.

עונה
30
2013
2014

שמחה אלוהית

שו צונג מנצח ופסנתר (סין)
אירה ברטמן סופרן (ישראל)

וולפגנג אמדאוס מוצרט (1756-1791)
קונצ'רטו לפסנתר מס' 9 ("ז'נמי")
במי במול מז'ור ק' 271

גוסטב מאהלר (1860-1911)
משירי שוליה נודד (שירים 3 ו-4)

הפסקה

גוסטב מאהלר
סימפוניה מס' 4 בסול מז'ור
בעיבוד לתזמורת קאמרית
מאת ארווין שטיין

תודה לזן יקיר, אוהב המוסיקה,
על תרומתו הגדולה להפקת התוכנייה

ירושלים / המינהל הקהילתי, הגבעה הצרפתית
יום ג', 10.12.13 בשעה 10:00 (קונצרט מיוחד עם תהליך העבודה)

אשדוד / היכל התרבות
יום ד', 11.12.13 בשעה 20:30

ירושלים / תיאטרון ירושלים, אולם הנרי קראון
יום ה', 12.12.13 בשעה 20:00

תל אביב / מוזיאון תל אביב לאמנות
מוצ"ש, 14.12.13 בשעה 20:00

פתח תקווה / היכל התרבות
יום א' 15.12.13 בשעה 20:00

אשקלון / היכל התרבות
יום ב' 16.12.13 בשעה 20:00

עריכת התוכנייה: בני הנדל עיצוב: חגית מימון

שו צונג, מגדולי הפסנתרנים והמנצחים של סין, הוא המנהל האמנותי של התזמורת הפילהרמונית של שנחאי ושל תחרות הפסנתר הבינלאומית בעיר זו. צונג הוא גם מנצח אורח ראשי של התזמורת הסימפונית של רשות השידור הדרום קוריאנית והמנצח הראשי של תזמורת הקונסרבטוריון הלאומי של איטליה. זה שנתיים הוא המנהל המוסיקלי של בית האופרה של קטניה שבסיציליה והשנה החל בתפקידו כמנהל המוסיקלי של התזמורת הסימפונית חיפה.

חינוכו המוסיקלי הרשמי והקפדני של צונג, בן למשפחת רופאים ידועה משנחאי, החל בהיותו בן 17, בכיתת הפסנתר של דומיניק מרלה בקונסרבטוריון הלאומי הגבוה בפריס. את לימודי הניצוח עשה עם הפרופסור שיאטונג הואנג, מורם הנערץ של גדולי המנצחים הסינים בעולם. משנת 1988 ואילך, זכה שו צונג בפרסים רבים בתחרויות פסנתר בינלאומיות יוקרתיות: התחרות הראשונה בהממטסו, יפן, תחרות Paloma O'Shea בסנטנדר שבצפון ספרד, תחרות הפסנתר הבינלאומית החמישית של טוקיו והתחרות העשירית ע"ש צ'ייקובסקי במוסקבה.

לצד הופעותיו כפסנתרן וכמנצח עם תזמורת סיניית, פיתח קריירת ניצוח ברחבי אירופה, צפון אמריקה ודרומה ודרום מזרח אסיה. הוא ניצח על תזמורת פריס, התזמורת הלאומית של צרפת, תזמורת ליל, הסימפונית של מוסקבה, הסימפונית של רדיו מרכז גרמניה בלייפציג, התזמורת הסימפונית של וונקובר, יוסטון, רומא ורדיו דרום קוריאנה והפילהרמונית הסינית. בין המוסיקאים

הנודעים שעמם פעל: פאול בדורה-סקודה, לזר ברמן, מקסים ונגרוב, סרג'יו קומיסיונה, פיליפ אנטרמון, ז'אן ברנר פומייה, ז'או קלוד קסדסי, ג'ימה ירווי, מריס ינסונס, ארטו נורנס, יורקה פנוקה, הירוקו נקמורה וז'יאן וונג.

עיסוקיו אינם מצטמצמים לתחום הנגינה והניצוח. רבים הישגיו גם בתחום הניהול וההפקה: הוא היה היועץ לפסטיבל האמנויות הבינלאומי של שנחאי ומנהלה האמנותי של "שנת התרבות הצרפתית בשנחאי". הוא משמש כיועץ המוסיקלי של אולם הקונצרטים של עירו וחבר בוועדת האמנות של התיאטרון הגדול שם.

שו צונג מוזמן לעתים קרובות לשפוט בתחרויות פסנתר בינלאומיות: תחרות בזוני בבולצ'נו, איטליה (2003 ו-2007), תחרות קלרה הקסקיל ב-Vevey, שוויץ (2005), תחרות לידס (2006 ו-2009), תחרות מרגריט לונג-ז'אק תיבו בפריס (2007), תחרות הפסנתר הבינלאומית בסיאול ותחרות סביאטוסלב ריכטר במוסקבה (שתיהן ב-2008), תחרות AXA בדבלין ותחרות הממטסו, יפן (שתיהן ב-2009), ותחרות הפסנתר הבינלאומית ע"ש פרדריק שופן בוורשה (2010).

בשנת 2010 הוענק לשו צונג התואר "אביר מסדר האמנויות והדעת" מטעם משרד התרבות והתקשורת של צרפת, בעבור הישגיו בתחומי המוסיקה הקלאסית וחילופי התרבות.

זו הופעתו השנייה של שו צונג עם הקאמרטה הישראלית ירושלים.

אירה ברטמן החלה את דרכה המוסיקלית בעיר הולדתה ריגה, בירת לטביה. אחרי עלותה ארצה, בשנת 1992, למדה אצל מרים מלצר באקדמיה למוסיקה ולמחול ע"ש רובין בירושלים והייתה חברה בתוכנית "אופרה סטודיו" של האופרה הישראלית ובמרכז למוסיקה ירושלים. אירה זכתה במלגות המכון הישראלי לאמנות הזמרה (IVAI), במלגת יצחק בסר ובמלגת ברוך גרבוב.

את הקריירה המקצועית שלה החלה בשנת 2001 בתפקיד קונסטנצה **בהחטיפה מן ההרמון** מאת מוצרט תחת שרביטו של דיויד שטרן באופרה הישראלית. מאז הייתה לסולנית מובילה של האופרה הישראלית בתפקידי סופרן לירי: פמינה **בחליל הקסם** למוצרט בניצוח דן אטינגר, התפקיד הראשי **ברוסלקה** של דבוז'אק בניצוח אשר פיש, ועוד תחת שרביטו: אנג'ליקה **בהאחות אנג'ליקה** מאת פוצ'יני, אדינה **בשיקוי האהבה** מאת דוניצטי, ולנסיין **בהאלמנה העליזה** מאת להר והאישה השנייה **במסע אל תום האלף** של ברדנשוילי.

את אנטוניה **בסיפורי הופמן** מאת אופנבך גילמה תחת שרביטו של פרדריק שזלן ואת טטיאנה **ביבגני אונייגין** מאת צ'ייקובסקי - תחת שרביטו של דמיטרי יורובסקי. היא הייתה מימי בלה **בוהם** של פוצ'יני בניצוחה של קרילין וילסון, ליסה **בפיק דאם** מאת צ'ייקובסקי תחת שרביטו של עומר ולבר ומרגריטה **בפאוסט** של גונו בהפקה של פול-אמיל פורני. תפקיד אדינה **בשיקוי האהבה** של דוניצטי בהפקה של האופרה הישראלית בסדרת קונצרטים באופרה הגרמנית בברלין בשנת 2005 הקנה לה את שבחי הקהל והביקורת.

מאת צ'ייקובסקי, ובעונה שלאחר מכן גילמה את התפקיד הראשי **במאדאם בטרפליי** של פוצ'יני באופרה הלאומית של ורשה.

באחרונה גילמה אירה את טטיינה **ביבגני אונייגין** מאת צ'ייקובסקי תחת שרביטו של דן אטינגר באופרה של מנהיים, את נדה **בפליאצי** של לאונקוולו, את **ינופה** באופרה בשם זה מאת יאנאצ'ק ואת דסדמונה **באותלו** לוורדי באופרה הישראלית.

אירה שרה תפקידים מרכזיים גם באולמי הקונצרטים: **ברקוויאם** של מוצרט, **בסימפונייה השנייה והרביעית** של מאהלר, **באורטוריית חג המולד** של באך, **בסטבט מאטר ובמיסה החגיגית הקטנה** של רוסיני ועוד.

בינואר 2010 זכתה להצלחה רבה כשהופיעה לראשונה בשאטלה הפריסאי בקטעים **מנורמה** לבלניני, כעבור חודשיים הופיעה באופרה של לודז' בתפקיד ליסה **בפיק דאם**

גלעד דוברצקי

יובל שפירא

אדמר קסטניידה

אלון ראובן

אסתי רופא

גיימס אדוארדס

אבנר בירון

על האדמה (מוסיקה מדרום אמריקה)

אבנר בירון מנצח
אדמר קסטניידה נבל ונבל קולומביאני (ארה"ב-קולומביה)
יובל שפירא חצוצרה
גלעד דוברצקי כלי הקשה

- **ציפולי** סוויטה בפה לחצוצרה ולכלי קשת
- **קסטניידה** על האדמה (בכורה עולמית)
- **פיאצולה** Adios Nonino
- **קסטניידה** קטעי סולו
- **חינסטרה** וריאציות קונצרטיות אופ' 23

ירושלים: אולם הנרי קראון

יום ג', 21.1.14 בשעה 20:00

כרמיאל: היכל התרבות

יום ד', 22.1.14 בשעה 20:30

כפר סבא: אודיטוריום ספיר

יום ה', 23.1.14, בשעה 20:30

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות

מוצ"ש, 25.1.14 בשעה 20:00

(הקונצרט מוגבר)

מציאות וחלום

אבנר בירון מנצח
גיימס אדוארדס טנור (בריטניה)
אסתי רופא חליל
מאוריציאו פאז בסון
אלון ראובן קרן יער
דברי פתיחה: הפסיכולוג ד"ר שאול גבון

- **ויואלדי** קונצ'רטו לחליל, לבסון ולתזמורת בסול מינור ("הלילה") רי"ו 104
- **בריטן** סרנדה לטנור, לקרן יער ולכלי קשת אופ' 31
- **דביסי** (בעיבוד זקס) פרלוד לאחר הצהריים של פאון
- **היידן** סימפוניה מס' 8 "הערב" בסול מז'ור

רחובות: אולם ויקס במכון ויצמן

יום ב', 6.1.14 בשעה 20:30

ירושלים: אולם הנרי קראון

יום ג', 7.1.14 בשעה 20:00

גני תקווה: מרכז הבמה

יום ד', 8.1.14 בשעה 20:30

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות

יום ו', 10.1.14 בשעה 13:00; מוצ"ש, 11.1.14 בשעה 20:00

יום א', 12.1.14 בשעה 20:30

תופעת מוצרט לא איבדה את פלאיה עם התבגרותו. מי שידע להלחין מוסיקה מלבבת בילדותו, המשיך להדהים את העולם בבחרותו. הקונצ'רטו לפסנתר מספר 9, שאת הלחנתו השלים מוצרט בינואר 1777, סמוך ליום הולדתו העשרים ואחד, היה חדשני עד כדי כך, שחוקרים כינוהו "קו פרשת מים", או "קפיצת מדרגה" בעולם המוסיקה. הוא אחד מאחרוני הקונצ'רטי של זלצבורג, בוודאי המשוכח שבהם. תזמורו: שני אבובים, שתי קרנות, כלי קשת ופסנתר. הוא ראשון הקונצ'רטי של מוצרט שיצאו בדפוס, והשבחים שקשרו לו מבקרי הדורות נובעים מכמה ניתוצי מוסכמות שמצאו בו.

בראשית **הפרק הראשון**, באופן חריג ולא מקובל עד אז, הפסנתרן מתפרץ בשתי רפליקות אל דברי התזמורת שזה עתה החלה בהגשת הריטורנלו המסורתי. מסורת הקונצ'רטו קבעה: התזמורת פותחת בנגינה ארוכה או קצרה ורק בתום הנושא שהיא מפתחת, מוענקת לסולן רשות הדיבור. לא אצל מוצרט - בשלבו את קול הפסנתר בדבר של מה בכך כבר בתיבה השנייה, הוא מכריז למעשה כי הכלי הסולני שותף לתזמורת בניסוח הנושא. ובתחילת המחזור (הרפריזה) נשנה ערבוב תחומים כזה, אך בהיפוך: אל דברי הסולן מתפרצת הפעם התזמורת, באותן שתי רפליקות.

הפרק השני מולחן בדו מינור והוא דוגמה ראשונה של פרק שני מינורי בקונצ'רטו של מוצרט. בהמשך הדרך התמיד הנהוג הזה אצל

מוצרט (וגם אצל בטהובן, בקונצ'רטי לפסנתר האחרונים), אך ק' 271 הוא פריצת הדרך. עדיו שימשו פרקים שניים בראש ובראשונה כזירה להפגנת וירטואוזיות הסולן. החידוש של מוצרט מעניק לקונצ'רטו מתח רגשי, אינטימיות, אפילו נופך טראגי. אלמנטים מן השירה האופראית נמצא בזמרת הפסנתר כאן, כולל מעין אפקט של בכי ואנחות המופק על ידי אפוג'אטורות*, טרילים ולחישות פיאנו ופיאניסימו. והתזמורת משמיעה אמרות אמפתיות, כחבורה המעודדת רַע אָבֵל.

הפרק השלישי, רונדו גדל-ממדים (467 תיבות), מכיל דבר מפתיע ביותר: הפסנתר פותח בדהרת פרפטואום מובילה סוחפת והתזמורת מחזיקה-מחרה אחריו בדי עמל. קדנצה מאיטה מעט, אך המרוץ חוזר. ואז, לפתע, הכל עוצר, הפסנתר מתחיל כביכול קדנצה נוספת, יד ימין מטפסת אל צליל גבוה, ובלי שום הכנה, קצב ארבעת הרבעים מפנה מקומו לשלושה רבעים, ומן הפסנתר בוקע מינואט שירתי. התזמורת, מופתעת, מצטרפת בהיסוס ואחר כך בחמדה, ובתום שלוש דקות וחצי של מחול, הפסנתר מסיים את הקדנצה שאת מהלכה קטע קודם, ורק אז הרונדו חוזר, פזיז ונמרץ, ומסיים את היצירה.

מדוע שתל מוצרט מחול נינוח ואצילי בתוך רונדו סוער ונמרץ? לשאלה הזאת לא היה מענה לאורך דורות. אשר לנמרצות - אין ספק כי המבצע הראשון של הקונצ'רטו היה חייב להיות וירטואוז מן המדרגה הראשונה. אבל

מה עושה כאן המחול האיטי? ובכן, לגבי זהות המבצע הראשון הילכה דעה לא מבוססת כי במדמואזל "ז'נום" מדובר. מקורה של הדעה בהתכתבות בין מוצרט לבין אביו, שבה הם מזכירים גברת ושמה Genomé. אבל מי הייתה ומה הייתה - זאת לא ידע איש. צמד ביוגרפים של מוצרט החליט בתחילת המאה ה-19 כי השם Genomé (או באיות אחר Jenomai) הוא שיבוש של המילים הצרפתיות Jeune homme (איש צעיר) ומאז כך כונה הקונצ'רטו במשך כמאה שנה - "ז'נום".

והנה ב-2004 גילה המוסיקולוג האוסטרי מיכאל לורנץ כי Genomé איננה מדמואזל Jeunehomme, כי אם מאדאם לואיז ויקטואר ז'נמי (Jenamy), ילידת 1749, פסנתרנית מצוינת ובתו של הרקדן ז'אן ז'ורז' נובר (Noverre). נובר היה חבר טוב של מוצרט והכוריאוגראף של האופרה שלו לוציו סילה. עוד מתברר שהשלושה - מוצרט, נובר וז'נמי - נפגשו ב-1777, שנת כתיבת הקונצ'רטו. מה אפוא טוען הד"ר מיכאל לורנץ? כי המינואט האיטי שברונדו הוא הלצת-מחווה ומנחת-ידידות לחבר הרקדן ז'אן ז'ורז' נובר, אביה של הפסנתרנית הוירטואוזית, שעל אצבעותיה הטיל מוצרט את עול המירוץ המטורף לפני המינואט ואחריו.

בני הנדל

*appoggiatura היא נגינה חטופה של צליל קצרצר בסמיכות לצליל המרכזי.

בין השנים 1883-1885 כיהן מאהלר - עדיין בראשית דרכו האמנותית - כמנצח־משנה בבית האופרה בעיר קאסל, שם התאהב בזמרת יוהנה ריכטר. אהבה נכזבת זו הייתה השראה לחיבור יצירתו הגדולה והבשלה הראשונה - מחזור ארבעת "שירי שוליה נודד". מאהלר גם חיבר את מילות השירים והקדישם ליוהנה. הם נכתבו בזמן קצר, בין 15 בדצמבר 1884 ל-1 בינואר 1885. הכותרת הייתה "סיפורו של שוליה נודד - ארבעה שירים לקול נמוך ולתזמורת מאת גוסטב מאהלר, תמצית לפסנתר". ב-1896 הושלמה גירסה תזמורתית, אך העובדה שמאהלר קרא לגרסת הפסנתר "תמצית", מעידה כי חשב מראש על תזמורת. היום נשמיע שני שירים מן הגרסה הבראשיתית, לקול ולפסנתר.

דמות השוליה הנודד זהה לגיבורו של שוברט ב"הטוחנת היפה" וב"מסע חורף". נושא אהוב בספרות הרומנטית הוא הצעיר, שבעטייה של אהבה נכזבת נודד בעולם בחיפוש נואש אחר השלווה. אך בניגוד ל"מסע חורף" של שוברט־מילר, "שירי שוליה נודד" מתארים "מסע אביב" קצר, שגיבורו הוא מאהלר. ידועים דבריו, "אני חסר־בית בחזקה שלישית: כנתין בוהמי באוסטריה, כאוסטרי בין הגרמנים, כיהודי בעולם כולו. בכל מקום - פולש, תמיד אורח בלתי קרוא." אם אצל מאהלר הנדודים הארציים קשורים בסבל ובתלאות, במובן הרוחני הם חיפוש זהות והגשמה עצמית ומהלך אוניברסאלי אינסופי השואף מעלה. אלמנט הנדידה בא לידי ביטוי בארבעת השירים גם במוסיקה, בטכניקת הלחנה הידועה כ"טונליות נודדת" או "פרוגרסיבית":

יצירה או פרק עשויים להתחיל בסולם אחד ולהסתיים באחר, בניגוד לאקסיומת המוסיקה המערבית, שיצירה מסתיימת בסולם הפותח, כדי ליצור תחושת סגירת מעגל. מאהלר היה המלחין הראשון ששבר כלל זה והטונליות הנודדת הייתה לעקרון שיטתי ביצירתו.

מארבעת השירים, השיר השלישי, "סכין לוחט נעוץ בי", הוא הדרמטי, הדיקלומי ביותר והפחות עממי. "סוער ופראי", זו הוראת הביצוע של מאהלר. ואכן המוסיקה ממחישה בעוצמה המתפרצת שלה את הסכין החד.

כאן מתגלה מאהלר הדמוני, במוסיקה חריפה וכמעט אלימה, והוא משתמש בכל האמצעים: קול זועק, עוצמה ניכרת, צלילים צורמים ומהירות רבה. בתוך סערת הרגשות והלמות הלב הפראית, רגע ההרפיה היחידי הוא אפיזודת־ביניים מדיטטיבית, שבעצם הניגוד החריף כבר מלמדת שיעור על דיאלקטיקת מאהלר. לתחושת הכאב החד מתלווה המוטיב של שני צלילים יורדים - "מוטיב האנחה" על הקריאה "אוייה!". הכאב בא לידי ביטוי במוסיקה בשני אופנים מנוגדים: התפרצות דמונית בתחילת השיר וירידה ודעיכה בסופו.

במסעו האחרון של הגיבור, "שתי עיני הכחול" של אהובתו משלחות אותו לנדודים. הוא יוצא לדרכו האחרונה לצלילי מארש אבל "בהבעה קודרת ומסתורית". ואולם, שלא כגיבור "מסע חורף" של שוברט, הממשיך בנדודי אין קץ, הנודד של מאהלר מוצא שלווה. הפתרון לקונפליקט בין אהבת החיים והטבע לבין ייסורי האהבה הוא המוות הגואל, שסמלו, כמו ב"מסע חורף", עץ התרזה. ואם התרזה

משמשת כאן כיסוד הגואל, הרי שקיים גם היסוד הגורם למרב הייסורים: אלה "עיני התכלת" של אהובתו. הצבע הכחול אצל מאהלר הוא צבע מאיים ומכאיב. אלה העיניים שבשיר השלישי ריחפו בשמים והכאיבו לו כסכין חד, וכאן הן משלחות אותו למרחקים. כשהוא רואה בדרכו את עץ התרזה, הכאב והצער מפנים את מקומם לתחושת שלווה עילאית, והמוסיקה ממריאה אל ספירה אחרת, שמיימית (המתבטאת גם במעבר ל"סולם השלווה" - הלא הוא פה מז'ור).

בצלילי השיר האחרונים המוסיקה חוזרת למארש האבל ולסולם המינורי. כדברי מאהלר, "שבנו־לא־שבנו אל ההתחלה." תנודת הלך ושוב בין מז'ור למינור היא אחד ה"לייטמוטיבים הסימבוליים" אצל מאהלר - סמל לחילופי יום/לילה, סדר/כאוס, ואולי גם לחיך מריר־מתוק של השלמה.

תמצית השקפת עולמו של מאהלר מצויה בארבע המלים האחרונות של שיר ארבע: "אהבה, מכאוב, עולם, חלום." שלוש המלים הראשונות הופיעו גם בשירים הקודמים, אך ה"חלום" שנוסף כאן מבטא את ההשלמה עם הגורל, ואולי הוא גם רמז לתקווה. אין להסביר את תופעת הנדידה הסולמית רק באמצעות יחסי מילה וצליל. היא נובעת מדחפים עמוקים, המשקפים את אישיותו המורכבת וחסרת המנוח של גוסטב מאהלר, ואולי אף את נפשו היהודית.

ניצה אברבאיה

סִכִּין לוֹהֵט נְעוּץ בִּי, סִכִּין לִי בְּתוֹךְ הַלֵּב.
 אוֹיָה! אוֹיָה!
 חוֹתֵךְ עֹמֵק בְּכָל שְׂמֵחָה, חוֹתֵךְ עֹמֵק עַד כְּאֵב.
 אַה, זֶה אוֹרֵחַ רָשָׁע וְטוֹרְדָן,
 לֹא נוֹתֵן לִי מְנוּחַ אֲף רִגַע קָטָן,
 לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה עֵת אִישׁוֹ.
 אוֹיָה! אוֹיָה!

בְּשָׁמַיִם אֲנִי מִסְתַּכֵּל,
 זוּג עֵינַיִם כְּחֹלוֹת שָׁם מֵרַחֵף.
 אוֹיָה! אוֹיָה!
 בְּשָׂדֵה הַצֵּהָב אֲנִי מֵטִיל,
 אֶרְאֶה מֵרְחוֹק אֶת הַשַּׁעַר הַזֶּהָב בְּרוּחַ מִתְנוֹפֵף.
 אוֹיָה! אוֹיָה!
 מִחֲלוּמֵי אֲנִי מִבְּהַל,
 וְצִחֻקָה שֶׁל כֶּסֶף מִצְלִיצֵל בְּאֲזָנַי.
 אוֹיָה! אוֹיָה!
 לְנֹאֵי בְּאֲרוֹן הַמֵּתִים אֶהְיֶה מוּטָל,
 לְעוֹלָם לֹא אֶפְקַח עוֹד אֶת עֵינַי!

No
מס' 3

Ich hab ein glühend Messer, ein Messer in meiner Brust.
 O weh! o weh!
 Das schneidet so tief in jede Freud und jede Lust, so tief!
 Ach, was ist das für ein böser Gast!
 Nimmer hält er Ruh, nimmer hält er Rast,
 Nicht bei Tag, noch bei Nacht, wenn ich schlief!
 O weh! o weh!

Wenn ich in den Himmel seh,
 Seh ich zwei blaue Augen stehn!
 O weh! o weh!
 Wenn ich im gelben Felde geh,
 Seh ich von fern das blonde Haar im Winde wehn!
 O weh! o weh!
 Wenn ich aus dem Traum auffahr
 Und höre klingen ihr silbern Lachen,
 O weh! o weh!
 Ich wollt, ich läg auf der schwarzen Bahr,
 Könnt' nimmer die Augen aufmachen!

• • •

שְׁתֵּי עֵינֵי הַכְּחוֹל שֶׁל חֲמֻדָּתִי
 אוֹתֵי שֶׁלְחוּ אֶל רַחְבֵּי נֶכֶד.
 עֵתָה עָלַי לְלַכֵּת מִמְּקוֹם חֲמֻדָּה וִיקָר.
 הוּ עֵינֵי הַכְּחוֹל, לָמָּה זֶה הִבְטַטְנָן בִּי?
 עֵתָה אֲדַע רַק כְּאֵב וְצֹעֵר.

מִבֵּיתִי יִצְאֵתִי בְדָמֵי הַלַּיִל,
 בְּדָמֵי הַלַּיִל, בְּחֹשֶׁךְ, עַל פְּנֵי הָאֲחוּ:
 דָּרָךְ צִלְחָה שׁוֹם אִישׁ לִי לֹא אֶחָל.
 לִי אֶהְבֶּה וְצֹעֵר לְחֻבְרָה אֶרְחוּ.

בְּדֶרֶךְ עֵץ תִּרְזֶה נִקְרָה,
 שָׁם רֵאשׁוֹנָה נִשְׁכַּבְתִּי לִי לִישׁוֹן.
 פִּתְחַת עֵץ הַתִּרְזֶה, וְהוּא
 אֶת שֶׁלֵּג נִצּוֹתָיו עָלַי זָרָה.
 שׁוֹב לֹא יִדְעֵתִי אִזּוֹ מֵהַחַיִּים עָשׂוּ,
 הַכֹּל, הַכֹּל חֲזָר לְהֵיחֹת אֶךְ טוֹב:
 אֶהְבֶּה, מִכְּאוֹב,
 עוֹלָם, חֲלוּם.

No
מס' 4

Die zwei blauen Augen von meinem Schatz,
 Die haben mich in die weite Welt geschickt.
 Da mußst ich Abschied nehmen vom allerliebsten Platz!
 O Augen, blau! Warum habt ihr mich angeblickt?
 Nun hab ich ewig Leid und Grämen!

Ich bin ausgegangen in stiller Nacht,
 In stiller Nacht wohl über die dunkle Heide.
 Hat mir niemand ade gesagt, ade!
 Mein Gesell war Lieb und Leide!

Auf der Straße stand ein Lindenbaum,
 Da hab ich zum erstenmal im Schlaf geruht!
 Unter dem Lindenbaum der hat
 Seine Blüten über mich geschneit,
 Da wußt ich nicht, wie das Leben tut,
 War alles, ach alles wieder gut!
 Alles! Alles! Lieb und Leid!
 Und Welt und Traum!

תרגום: עדה ברודסקי
 מתוך "הליד הגרמני
 ממוצרט עד מאהלר"
 בהוצאת הקיבוץ המאוחד

גוסטב מאהלר / סימפוניה מס' 4 בסול מז'ור בעיבוד לתזמורת קאמרית מאת ארווין שטיין

במתינות / לא למהר / בתנועה רגועה, בלא חיפזון / רגוע, איטי במקצת / נינוח מאוד

רְחִסו של מאהלר לתכנים ספרותיים ולכותרות תיאוריות היה אמביוולנטי, כאישיותו רבת ההפכים. כמעט לכל יצירותיו נתן כותרות והסברים ולאחר מכן התכחש להם ודרש שיתעלמו מהם. למרות הסתייגותו מפרשנות יתר למוסיקה שלו, התבטאויותיו מעידות כי אכן חשב על רעיונות אלה מלכתחילה, ועל כן הם שופכים אור על דרך חשיבתו.

הסימפוניה הרביעית של מאהלר ייחודית ואינה דומה לאף יצירה אחרת שלו: היא מקרינה אושר ושמחת חיים, אף כי חוברה בתקופת חרדה ומחלה קשה. זו הסימפוניה האינטימית ביותר וצליליותה הקאמרית מתבטאת בהקטנת תזמורת הענק הוואגנריאנית האופיינית ליצירות סוף המאה התשע עשרה. גם משכה מצומצם יחסית למאהלר והיא הסימפוניה הראשונה שלו השומרת על מתכונת מסורתית של ארבעה פרקים: פרק בצורת הסונטה, סקרצו וטריו, אדג'ו ולסיום רונדו. ואכן, האלגנטיות, השקיפות והרעננות שלה מצדיקים את הכינוי "הסימפוניה הקלאסית של מאהלר".

זו לסימפוניה השנייה והשלישית - עוד הוכחה שסימפוניות מאהלר הן שלשלת או רומן אוטוביוגרפי נרחב, שכל סימפוניה מהווה בו פרק. לסימפוניה זו תפקיד כפול: אפילו לקבוצת הסימפוניות הראשונה, וניבוי - בגישה הרב-קולית החדשה שלה - לקבוצת הסימפוניות הבאה, סימפוניות הטריולוגיה (מס' 5, 6, 7) - שהן אינסטרומנטליות טהורות, ללא שילוב של קול.

שירים ומאהלר התכוון לשבצו (כפרק שביעי!) בסיום הסימפוניה השלישית, אך בשל אורכה החליט להשמיטו. על רעיון השיבוץ לא ויתר וחיבר סימפוניה שלמה נוספת (מס' 4), ושיר זה משוּבץ בסיומה.

רק בקיץ 1899 החל מאהלר בחיבור הסימפוניה הרביעית במתכונתה הסופית. למעשה קדם התכנון הראשוני של סימפוניה

התהוותה של הסימפוניה קשורה בשיר "החיים השמימיים" (Das himmlische Leben) מתוך המחזור "קרן הפלא של הנער", המתאר תמונה נאיבית של גן עדן דרך עיניו של ילד. המלים למחזור נלקחו מאנתולוגיה של פיוטים עממיים גרמניים שאספו פון אַנְגֵּיִם וּבְרַנְטֵנוּ ב-1805 והקסימו את מאהלר הצעיר. השיר "החיים השמימיים", האהוב עליו במיוחד, הולחן ב-1892 עם עוד ארבעה

השיר "החיים השמימיים" הוא הגרעין שממנו צמחה הסימפוניה ובה בעת הוא התכלית וגולת הכותרת. הארגון המיוחד של מאהלר הוא היגיון של "הליכה לאחור". על כך התבטא המבקר הצעיר מקס גראף, בן דורו של מאהלר: "יש לקרוא סימפוניה זו מן הסוף להתחלה, כמו את התנ"ך בעברית". במהלך דו-כיווני הצליח מאהלר לפתור פרדוקס בין שתי תפיסות מנוגדות לכאורה - המסורת הסימפונית ורעיון פואטי חוץ-מוסיקלי. התום והפשטות של הפינאלה באים לביטוי בצורות ובמרקם, ההולכים ונעשים פשוטים בהדרגה, עד להצגת חזון ילדי של גן העדן בצלילי הסיום ה"שמימיים".

הפרק הראשון נפתח בצלצול פעמוני מזחלת (המעוררים אסוציאציה של חג המולד). צלצול זה ישמש כמותו גם בפרק המסיים, ואולי הוא מסמל את מסע המזחלת השמימי בגן העדן. המסע הפסטורלי של הפרק הראשון מתחיל במלודיה בהירה, שוברטית, ומתקדם עם נושא מינורי חדש (בצלול), תוך שזירה של מוטיבים מרובים בפסיפס קליידוסקופי, האופייני כל כך למאהלר המאוחר. אך בחטיבת הפיתוח מתקדרים השמיים, השמחה והשלווה מובילות לשיא רועם וצורמני, והפרק לובש אופי של חלום ביעותים. לאחריו נשמעת תרועת חצוצרה (קלרינט, בנוסח המעובד), העתידה מאוחר יותר לשמש כפתיחה למארש האבל (הפרק הראשון) בסימפוניה הבאה - החמישית - באותם צלילים בדיוק. רמזים עמומים לנושא הפותח יוצרים "פעולת הטעיה", לפני החזרה הברורה והמוחלטת של נושא זה. מאהלר יוצר כאן אפקט של יקיצה

מסיוט. בחטיבה האחרונה של הפרק (הקודה) מאהלר יוצר תחושת התעוררות מחלום נוסף (הפעם חלום רוגע), שאחריה בא לפתע סיום עולז ונמרץ.

הפרק השני הוא סקרצו גרוטסקי, המשלב לסירוגין חטיבות טריו רגועות בנוסח מחול לנדלר אוסטרי. התוצאה היא סקרצו כפול (סקרצו-טריו-סקרצו-טריו-סקרצו) בצורה המזכירה פרקים דומים בסימפוניות של בטהובן. בגרסה המקורית הוסיף מאהלר את הכותרת: "החבר הֵין מנגן וקורא למחול. המוות מנגן בכינורו בדרך מוזרה ומוביל אותנו בריקוד לשמיים". החבר הֵין היה בפולקלור הגרמני כינוי הומוריסטי למלאך המוות, המפתה נשמות ללכת אחריו (כשר היער של גתה). המוות מיוצג בכינור סולו שמיתריו מכוונים בטון אחד גבוה מן המקובל (סקורדטורה), ויוצרים צליל חריף כבכינור עממי. בעת חיבור הפרק אמר עליו מאהלר: "זהו סקרצו מסתורי, מבלבל ומוזר... הוא נשמע מסמר-שיער, אבל בפרק האדג'ו הבא יבוא הכל על מקומו בשלום..."

ההשראה ל**פרק השלישי** (אדג'ו) נבעה מ"פסלי אבן שכובים על קבר בכנסייה בידיים שלובות בשלוות נצח" (דברי מאהלר, על פי עדות ברונן וולטר). חוויית "השמחה האלוהית בצד העצב העמוק" מומחשת בשתי מלודיות מנוגדות, אחת במז'ור בכלי הקשת והאחרת במינור באבוב - איטית עוד יותר. הן באות לחלופין פעמים אחדות בצורת וריאציה כפולה מורכבת, תוך ליווי דומה ומוטיבים משותפים לשתיהן. לקראת סיום הפרק

מופיעות בסמיכות זו לזו שתי הפתעות בשני גלים, השוברים את הרגיעה: בגל הראשון חלה האצת פתע בעליצות יוצאת דופן, כאילו מאהלר צוחק על עצמו. ומשנדמה כי הפרק עומד לשוב לשלווה שבה נפתח - מתרחש "מפץ" אדיר, הסותר במהותו את כל מהלך הווריאציות הקודם. מתוכו בוקעת תרועת קרנות חגיגית (בעיבוד - בפסנתר ובהרמוניות) בנושא חדש, המנבא את מגנינת שיר הסיום. בצלילים נמוגים מאהלר סוגר את המעגל.

במילות השיר של פרק הסיום, הנשמעות מפי ילד, מתוארים התענוגות הצפויים לבאי גן העדן. המלאכים והקדושים הצופים ממעל בחיבה הם המכנינים את הסעודה לנשמות הבאות לשמיים, וכך הם עוסקים בעבודות "גשמיות" - שחיטת טלאים, בישול ואפיית לחם. לא נפקד גם מקומם של הירקות והפירות הגדלים בגינה האלוהית. הטקסט מתקדם מהנאות חומריות לעונג רוחני - מוסיקה. מבחינה מוסיקלית, בנוסף לנעימת השיר העיקרית, הפרק מורכב משני אלמנטים מנוגדים, המופיעים שלוש פעמים בסמיכות: צלצול פעמוני המזחלת, המוכר מן הפרק הראשון ופסוק איטי ומהורהר דמיו כוראל. כל בית מסתיים בשירת ה"כוראל" - בשורה המתייחסת לאחד הקדושים. לאחר אתנחתא נשמעים בעליצות צלצולי המזחלת כמעבר אינסטרומנטלי לבית הבא. סיום הסימפוניה בצלילים חרישיים נמוגים מחזק לא רק את "ניצחון הרוח על החומר", אלא גם את ניצחון המוסיקה על המילה.

ניצה אברבאיה

Symphonie in G-Dur

Finale (Sopran Solo) aus:
Des Knaben Wunderhorn
Das himmlische Leben

Wir genießen die himmlischen Freuden,
Drum tun wir das Irdische meiden.
Kein weltlich Getümmel
Hört man nicht im Himmel,
Lebt alles in sanftester Ruh'.
Wir führen ein englisches Leben,
Sind dennoch ganz lustig daneben;
Wir tanzen und springen,
Wir hüpfen und singen.
Sankt Peter im Himmel sieht zu.

Johannes das Lämmlein auslasset,
Der Metz'ger Herodes drauf passet.
Wir führen ein geduldig's,
Unschuldig's, geduldig's,
Ein liebliches Lämmlein zu Tod.
Sankt Lukas den Ochsen tät schlachten,
Ohn' einig's Bedenken und Achten.
Der Wein kost' kein Heller
Im himmlischen Keller.
Die Englein, die backen das Brot.

כמה חילים על העיבוד לתזמורת קאמרית

בווינה שעל סף המאה ה-20 התבטא המתח החברתי גם בתחומי האמנות. אמנים אוונגרדיסטים פעלו מול קהל שמרני ועויין ומבצעים סירבו לעתים לבצע יצירות מודרניסטיות או התנכלו להן. לכן הקימו שנברג וקומץ תלמידיו ומעריציו בשנת 1918 את "האגודה לביצועי מוסיקה פרטיים", שקיימה קונצרטים שבועיים לקהל מגוונים מובחר. הקונצרטים היו סגורים לקהל הרחב, לעיתונאים ולמבקרי מוסיקה. המלחינים המושמעים ביותר היו מאהלר, רגר, דביסי, ראוול, סטרווינסקי וברטוק. האגודה התקיימה כשלוש שנים, ובמסגרתה עובדו יצירות סימפוניות להרכב תזמורת קאמרית. המעבדים השתדלו לשמר את הרוח התזמורתית ואף מצאו פתרונות מבריקים כיצד למסור את עושר הגוונים של המקור באמצעים מצומצמים בהרבה. כך, למשל, עיבד ארנולד שנברג ב-1920 את הגרסה הסימפונית של "שירי שוליה נודד" של מאהלר לתזמורת קאמרית, ואילו תלמידו ארווין שטיין (1874-1951) הכין שנה אחר כך עיבוד לסימפוניה הרביעית. את מקום התזמורת הגדולה תופסים בה שנים עשר נגנים: שני כינורות, ויולה, צ'לו, קונטרבס, חליל/פיקולו, קלרינט/קלרינט בס, אבוב/קורן אנגלית, פסנתר, הרמוניום ושני נגנים בכלי הקשה*.

ד"ר עדו אברבאיה

*נציין, כי בביצוע זהיום בחרנו לעבות את ההרכב הקאמרית במלוא כוח כלי הקשת העומדים לרשותנו.

בגן השמימי על האחו
מיני עשבים שם יצמחו.
אספרג לתפארת,
גם שעועית נהדרת,
קערות גדושות רב-ברכה.
ענבים, גם אגס ותפוח,
גננים נדיבים, טובי-רוח,
ארנב ואילת
בדרך הפלך
רצים לקראתך.

יום של צום כי בא עליך,
הדגה בלה מולך
צוהלת וגועשת.
סנקט פטר עם פתיון ורשת
לאגם השמימי רץ בהול.
סנקט מרתה היא על הבשול.

במלא הארץ אין לחן
ישנה לזה שנשמע כאן.
עלמות רבבה
מרקדות במשובה.
מרבה סנקט אורזולה צחוק.
צציליה וכל הפמליה
נוגני התזמרת של מעלה.
מקהלת צוהלת
של מלאכי חלד
תעיר כל בשר לשמחות.

Gut Kräuter von allerhand Arten,
Die wachsen im himmlischen Garten,
Gut' Spargel, Fisolen,
Und was wir nur wollen,
Ganze Schüssel voll sind uns bereit!
Gut' Apfel, gut' Birn' und gut' Trauben,
Die Gärtner, die alles erlauben.
Willst Rehbock, willst Hasen,
Auf offener Straßen
Sie laufen herbei.

Sollt ein Fasttag etwa kommen,
Alle Fische gleich mit Freuden angeschwommen.
Dort läuft schon Sankt Peter,
Mit Netz und mit Köder,
Zum himmlischen Weiher hinein.
Sankt Martha die Köchin muß sein.

Kein' Musik, ist ja nicht auf Erden,
Die unsrer verglichen kann werden.
Elftausend Jungfrauen
Zu tanzen sich trauen.
Sankt Ursula selbst dazu lacht.
Cäcilia mit ihren Verwandten
Sind treffliche Hofmusikanten.
Die englischen Stimmen
Ermuntern die Sinnen,
Daß alles für Freuden erwacht.

סימפוניה מס' 4 בסול מז'ור

פינאלה (סופראן סולו) מתוך:
קן הפלא של הנער
החיים השמימיים

על שמחות שמימיות נתענגה,
מהבלי העולם נסתגה.
שאון-חלין לא מגיע
אל מרומי הרקיע,
פה בנחת הכל מתנהל.
חיי מלאכים חיינו,
אך גם נעלז דינו,
נקפץ, נכרפף,
נרקד ונזמרה,
סנקט פטר עומד, מסתכל.

יוחנן על השנה כבר טורח,
והורדוס קצב ומפקח.
שה סבלן וענו,
כה נחמד ונלבב,
אל מותו הוא נגרר, התמים.
סנקט לוקס השור הוא טובח,
שום דבר ללב לא לוקח.
בחנם פה היין
במרתף השמים.
מלאכים את הלחם אופים.

תרגום: עדה ברודסקי

מתוך "מאולם הקונצרטים"
כרמל, ירושלים/הוצאת הקיבוץ המאוחד

Heavenly Pleasures

SEASON
30
2013
2014

Xu Zhong conductor and pianist (China)
Ira Bertman soprano (Israel)

● **Wolfgang Amadeus Mozart** (1756-1791)
Piano concerto no. 9 (Jenamy)
in E flat Major K. 271

● **Gustav Mahler** (1860-1911)
Lieder eines fahrenden Gesellen
(Songs of a Wayfarer) Songs 3 and 4

Intermission

● **Gustav Mahler**
Symphony no. 4 in G Major arranged
for chamber orchestra by Erwin Stein

Ashdod / Performing Arts Center
Wednesday, December 11 2013 at 20:30

Jerusalem / Henry Crown Hall
Thursday, December 12 2013 at 20:00

Tel Aviv / Tel Aviv Museum of Art
Saturday, December 14 2013 at 20:00

Petach Tikva / Performing Arts Center
Sunday, December 15 2013 at 20:00

Ashkelon / Performing Arts Center
Monday, December 16 2013 at 20:00

The Israel Camerata Jerusalem

Music Director and Founder: **Avner Biron**

Advisor: **Josef Bardanashvili**

The musicians

*principal player **assistant principal

1st Violin Matan Dagan* Natalie Sher* Carmela Leiman** Michael Boyaner Pavel Galaganov Sophia Kirsanova Roman Yusupov	2nd Violin Étienne Meneri* Eduard Reznik* Michael Kontsevich Zina Levin Keren Shoshani	Viola Michael Plaskov* Doron Alperin Boris Rimmer Andrei Shapelnikov	Cello Yefim Eisenstadt* Marina Katz* Zvi Orleansky* Alexander Sinelnikov** Bass Dmitri Rozenzweig* Genadi Litvin	Flute Esti Rofé* Oboe Muki Zohar* Ori Meiraz	Bassoon Mauricio Paez* Kristijonas Grigas French Horn Alon Reuven*
---	--	---	---	--	--

Honorary fellow violonist: Arnold Kobiliansky

Guest musicians: Ilya Shwarts, Clarinet; Amit Salomon, Roman Kott (in Ashkelon only), horn; Karen Phenpimon Zehavi, Yoav Lifshitz, percussion; Iris Globerson Hirsch, Harmonium; Anna Kavalerova, piano

Board of Directors and Members of Association

*Member of the board

Prof. Ruth Arnon*, Chairman Jacob Aizner* Dr. Hanan Alon Shimshon Arad	Prof. Avi Ben Basat* Prof. Shlomo Biderman Prof. Shmuel Cabilly Robert Drake	Izaak Elron* Prof. Menachem Fisch* Prof. Benny Geiger* Yair Green*	Prof. Moshe Hadani* Prof. Uri Karshon Raanan Kop, CPA Nissim Levy	Yair Mendels Amnon Nadav Dov Shafir Baruch Shalev* Ilan de Vries
---	---	---	--	--

Administration

General Manager: Ben-Zion Shira Administrative Manager: Michael Kontsevich Producer and Librarian: Moran Magen	Marketing Manager: Tamar Umansky Sales: Dagan Feder Stage Manager: Valery Aksyonov	Legal Advisor: Adv. Ami Folman Accountant: Sarit Yitshaki
--	--	--

Office: 13 HaHagana St. (HaGiv'a HaTsarfatit) Jerusalem | Tel: +972-2-5020503 Fax: +972-2-5020504
Internet: www.jcamerata.com | Email: info@jcamerata.com

The Orchestra is supported by: The Ministry of Culture and Sport | The Municipality of Jerusalem
The Marc Rich Foundation | and by the generous support of various donors.

SEASON
30
2013
2014

THE ISRAEL CAMERATA JERUSALEM
MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON

HEAVENLY PLEASURES